

Jakkoli snadné je formální vymezení ontologické problematiky vůči ontickému bádání, není provedení a především *započítí* existenciální analytiku pobytu bez obtíží. Její úkol zahrnuje desideratum, které filosofii odedávna udržovalo v napětí¹, při jehož naplňování však vždy znovu selhávala: *vypracování ideje „přirozeného pojmu světa“*. Zdálo by se, že bohatství poznatků o nejrozmanitějších a nejdolehlejších kulturách a formách pobytu, které dnes máme k dispozici, by mohlo příznivě přispět k plodnému zvládnutí tohoto úkolu. Ale je to jen zdání. V základě je taková přemítka znalostí svodem k zneuznání vlastního problému. Synkretické srovnávání všeho se vším a typizování ještě samo od sebe neposkytuje pravé bytostné poznání. Zvládnutí [70] rozmanitosti uspořádáním do tabulky nezaručuje ještě skutečné porozumění tomu, co máme taktó uspořádat před sebou. Pravý princip pořádní má svůj vlastní věcný obsah, který samotným pořádním nikdy nemůže být nalezen, nýbrž je při něm již předpokládán. Při pořádní obrazů světa je tudíž nutno mít explicitní ideu světa vůbec. A je-li „svět“ sám konstitutivum pobytu, vyžaduje pojmové vypracování fenoménu světa nahlédnutí do základních struktur pobytu.

Účelem pozitivní charakteristiky a negativní úvahy této kapitoly bylo navést správným směrem porozumění tendenci a způsobu tážení následujících interpretací. K rozvoji stávajících pozitivních disciplín může ontologie přispět jen nepřímo. Ontologie má svůj vlastní samostatný účel, na druhé straně je však otázka po bytí, jež přesahuje shromažďování poznatků o jsovcu, ostnem všeho vědeckého hledání. [71]

thische Denken (1925). Etnologickému bádání byla tímto zkoumáním poskytnuta obsažnější vodítka. Z hlediska filosofické problematiky je otázka, zda jsou základy této interpretace dostatečně ujasněné, zda právě architektomika Kantovy *Kritiky čistého rozumu* a její systematický obsah vůbec může být vhodným rozvrhem pro takový úkol, nebo není-li zde třeba nějakého nového a původnějšího výhledu. Cassirer sám vidí možnost takového úkolu, jak ukazuje poznámka na str. 16 n., kde Cassirer odkazuje na fenomenologické horizonty odemčené Husserlem. V rozhovoru, který měl autor s Cassirerem u příležitosti své přednášky *Aufgaben und Wege der fenomenologischen Forschung* v hamburské pobožce Kantovské společnosti v prosinci 1923, shodli se již oba partneři na požadavku existenciální analytiku, která byla ve zmiňené přednášce načrtnuta.

¹ a Vůbec ne! Poněvadž pojem světa není vůbec pochopen.

'BYTÍ VE SVĚTĚ' VŮBEC JAKO ZÁKLADNÍ STRUKTURA POBYTU

§ 12. Předběžný náčrt 'bytí ve světě' vycházející z 'bytí ve 'jako takového

V přípravných výkladech (§ 9) jsme již odstínil bytostné rysy, které mají být bezpečným vodítkem pro další zkoumání, které však zároveň teprve v tomto zkoumání získají svou strukturální konkréci. Pobyt je jsovcu, které se ve svém bytí vztahuje k tomuto bytí tak, že mu rozumí. Tím je udán formální pojem existence. Pobyt existuje. Pobyt je dále jsovcu, které jsem vždy já sám. K existujícímu pobytu patří rys 'vždy mého' jako podmínka možnosti vlastního a nevlastního modu bytí. Pobyt existuje vždy v jednom z těchto modů, příp. v jejich modální indiferenci.

Tato bytostná určení pobytu je však nyní třeba uvidět a pochopit a priori na základě bytostné struktury, kterou nazýváme 'bytí ve světě'. Správné východisko analytiku pobytu spočívá ve výkladu této struktury.

Výraz 'bytí ve světě' jako sružené pojmenování poukazuje na to, že je jím míněn *jednotný* fenomén. Tento primární fenomén je třeba vidět jako celek. Jeho neredukovatelnost na součásti, z nichž by jej bylo možno složit, nevylučuje však rozčlenění jeho skladby v několik konstitutivních strukturálních momentů. Na fenomén označený tímto výrazem můžeme se vsutku dívat ze tří různých hledisek. Budeme-li jej sledovat, aniž bychom pustili ze zřetele jeho předchůdnou celkovost, lze na něm vytknout tyto momenty: [72]

1. Moment 've světě'; vzhledem k němu bude našim úkolem ptát se po ontologické struktuře „světa“ a určit ideu *světiskosti* jako takové (viz kap. 3 tohoto oddílu).

2. *Jsovcu*, které je vždy tak, že 'je ve světě'. Zde hledáme jsovcu, na které se ptáme otázkou „kdo?“. Ve fenomenologickém vyká-

znání má být určeno, kdo jest v modu průměrné každodennosti bytí (viz kap. 4 tohoto oddílu).

3. 'Bytí ve' jako takové; zde je třeba vypracovat ontologickou konstituci samotného 've' (viz kap. 5 tohoto oddílu). Každá tematizace jednoho z těchto skladebných momentů znamená spolutematizaci zbývajících, tedy zahlédnutí fenoménu celého. 'Bytí ve světě' je sice a priori nutná struktura bytí, ale zdaleka nepostačuje k tomu, aby jeho bytí plně určilo. Dříve než přistoupíme k analýze každého z těchto tří vytčených fenoménů zvlášť, pokusíme se orientačně charakterizovat skladebný moment jmenovaný naposled.

Co znamená 'bytí ve'? Výraz 'bytí ve' si zprvu doplňujeme oním „ve světě“ a máme sklon chápat toto 'bytí ve' ve smyslu „být někde“, „být v...“. Vyjadřujeme tak způsob bytí jsoucna, které je „v nějakém jiném jsoucnu, jako voda „ve“ sklenici, šaty „ve“ skříni. Tímto „ve“ míníme bytostný vztah dvou „v“ prostoru rozlehlejších jsoucen k sobě navzájem, vzhledem k jejich místu v tomto prostoru. Vodě a sklenici, šaty a skříni, což je stejným způsobem „v“ prostoru „na“ nějakém místě. Tento bytostný vztah lze rozšířit, např. lavice v posluchárně, posluchárna v budově university, universita ve městě atd., až na: lavice „v prostoru světa“. Tato jsoucna, u nichž lze takto určovat, jak jedno je „v“ druhém, mají všechna tentýž způsob bytí, totiž vyskyt – způsob bytí věci vyskytující se „uvnitř“ světa. Nalézat se „v“ něčem, co se vyskytuje, vyskytovat se spolu s něčím, což má tentýž [73] způsob bytí, ve smyslu určitého vzájemného místního vztahu, to jsou ontologické rysy, které nazýváme *kategoriální*, rysy, jež patří ke jsoucnu, které nemá způsob bytí pobytu.

Naproti tomu patří 'bytí ve' k bytostné skladbě pobytu a je to *existenciál*. Pak jím ale nemůžeme myslit vyskyt nějaké věci jakožto tělesa (lidského těla), „v“ nějakém vyskytující se jsoucnu. 'Bytí ve' znamená prostorový vyskyt jednoho jsoucna „v“ druhém, a to právě tak, jako německé „in“ („v“) původně vůbec neznamená prostorový vztah zmíněného druhu¹: „in“ pochází z innan-, wohnen, habitare, bydlet, prodlévat; německé „an“ („na“, „u“) znamená: jsem zvyklý, jsem s něčím důvěrně obeznámen, v něčem zblhělý, něčeho

¹ Viz Jacob Grimm, *Kleinere Schriften*, sv. VII, str. 247.

si hledím, o něco pečuji; jsou to významy latinského *colo* ve smyslu *habito* a *diligio*. Toto jsoucno, kterému přísluší 'bytí ve' v tomto významu, jsme charakterizovali jako jsoucno, kterým jsem vždy já sám. Německý výraz „bin“ („jsem“) souvisí s německým „bei“ („u“, „při“); a toto „ich bin“ („já jsem“) zase znamená: bydlím, prodávám u... světa, jako u něčeho, s čím jsem tak a tak důvěrně obeznámen. Být jako infinitiv k „jsem“ („ich bin“) tzn. chápáno jako existenciál, znamená bydlet v..., být důvěrně obeznámen s... 'Bytí ve' je tudíž *formální existenciální výraz pro bytí pobytu², které má bytostnou strukturu 'byti ve světě'*.

„Bytí u“ světa, ve smyslu otvírání se světu a vstupování do světa, což bude ještě vyloženo, je existenciál fundovaný v 'bytí ve'. Poněvadž jde v těchto analýzách o to, abychom *uviděli* původní bytostnou strukturu pobytu, na základě jejíhož fenomenálního obsahu pak musíme artikulovat pojmy bytí, a poněvadž tuto strukturu zapsat nelze uchopit tradičními ontologickými kategoriemi, je třeba přiblížit si ještě poněkud i toto „bytí u“. Volíme opět metodu odstínění od ontologicky bytostně jiného, tzn. kategoriálního bytostného vztahu, [74] který jazykově vyjadřujeme týmiž prostředky. Taková fenomenální zpřítomňování fundamentálních ontologických rozdílů, které mohou být velice lehce setřeny, je třeba provádět *výslovně*, a to i za cenu vysvětlování „samozřejmostí“. Stav ontologické analýzy nicméně ukazuje, že tyto samozřejmosti ještě zdaleka nemáme dostatečně „v ruce“, že jsme je zřídka vyložili v jejich bytostném smyslu a v ještě menší míře máme jasné formulace přiměřených strukturálních pojmů.

'Bytí u' světa jako existenciál nikdy neznamená něco takového, jako společný vyskytující se věci. Není tomu tak, že by zde byla dvě jsoucna, z nichž jedno se nazývá „pobyt“ a druhé „svět“, která by se vyskytovala „vedle sebe“. Společný vyskyt dvou věcí vyjadřujeme nicméně v řeči např. také takto: stůl stojí 'u' dveří, židle se 'dotýká' zdi. O nějakém „dotýkání“ však přísně vzato nelze mluvit, a to nikoliv proto, že při bližším přezkoumání nakonec vždy

¹ a Být je také infinitiv k „jest“: jsoucno jest.

² b Ale ne pro bytí vůbec, natož pro bytí samo – naprosto ne.

mezi židli a stěnou nějakou mezeru najdeme, nýbrž proto, že židle se stěny zásadně dotýkat nemůže, i kdyby mezera mezi nimi byla ná- krásně rovna nule. To by totiž předpokládalo, že by stěna byla „pro“ židli něčím, s čím se může *setkat*. Jsoucno se může dotknout jsoucna, jež se vyskytuje uvnitř světa, pouze tehdy, je-li způsob jeho bytí již od původu 'bytí ve' – je-li mu totiž zároveň s jeho 'bytím tu' odkryto již také něco takového jako svět, z něhož se jsoucno může dotykem vynořovat a vyjevovat, aby se tak stalo přístupným jako něco, co se vyskytuje. Dvě jsoucna, která se uvnitř světa vyskytují, a navíc jsou sama o sobě *beze světa*, nemožno se nikdy „dotýkat“, nemožno „*byt*“ jedno „*u*“ druhého. Dodatek, který říká, že „sama jsou *beze světa*“, nesmí chybět, neboť i jsoucno, které *beze světa* není, např. sám pobyt, se „*ve*“ světě vyskytuje, lépe řečeno: v určitých mezích *může* být do jisté míry právem *pojato* jako něco, co se jen vyskytuje. V tom případě je nutno úplně [75] odhlédnout od existenciální struktury 'bytí ve', příp. ji vůbec nevidět. S tímto možným pojetím „pobytu“ jako něčeho, co se vyskytuje a nic víc než vyskytuje, nesmíme však směřovat jistý způsob „výskytu“, který je pobytu *vlastní*. Tato výskytovost se nám nestane přístupnou tehdy, když od specifických struktur pobytu odhlédneme, nýbrž jediné tehdy, když jim napřed porozumíme. Pobyt rozumí svému nejvlastnějšímu bytí ve smyslu určitého „faktického výskytu“. A přece se „faktičnost“ faktu našeho vlastního pobytu ontologicky zásadně liší od faktického výskytu třeba nějakého nerostu. Faktičnost faktu pobytu, již vždy každý pobyt jest, nazýváme jeho *fakticitou*. Spletitou strukturu tohoto bytostného určení lze uchopit *jako problém* teprve ve světle již vypracovaných základních existenciálních struktur pobytu. Pojem fakticity v sobě obsahuje: 'bytí ve světě' „nitrosvětského“ jsoucna, které je „nitrosvětské“ v tom smyslu, že si může rozumět jako spjaté svým „údělem“ s bytím jsoucna, s kterým se uvnitř svého vlastního světa setkává.

Zprvu jde jen o to, spatřit ontologický rozdíl mezi 'bytím ve' jako existenciálem a kategoriálním určením toho, jak se věci vyskytují „umístěny“ jedna „na“ nebo „ve“ druhé. Když 'bytí ve' takto vyme-

¹ Viz § 29.

zujeme, neznamená to, že pobytu upíráme jakýkoli druh „prostorovosti“. Naopak: pobyt má svůj vlastní způsob „bytí v prostoru“, který je však sám možný pouze *na základě 'bytí ve světě' vůbec*. 'Bytí ve' tudíž také nemůže být ontologicky vysvětleno nějakou ontickou charakteristikou, jako kdybychom např. řekli: 'Bytí v nějakém světě je vlastnost duchovní, zatímco „prostorovost“ člověka je uzpůsobenost jeho tělesnosti, která je vždy zároveň „fundována“ v tom, že tělo má charakter tělesa. Tím bychom byli opět u toho, že [76] takto uzpůsobená věc duchovní se 'vyskytuje pohromadě' s jistou věcí tělesnou, a bytí takto složeného jsoucna jako takového by pak bylo ještě temnější. Teprve porozuměním onomu 'bytí ve světě' jako bytostné struktury pobytu nám umožní nahlédnout *existenciální prostorovost* pobytu. Nestane se nám pak, že bychom tuto strukturu neviděli, příp. ji předem škrtili; takové škrtnutí ovšem není motivováno ontologicky, nýbrž „metafyzicky“, totiž naivní domněnkou, že člověk je napřed jakási duchovní věc, která je pak dodatečně zasazena „do“ nějakého prostoru.

Fakticitou svého pobytu se 'bytí ve světě' již vždy rozptýlilo, či dokonce roztržilo do různých způsobů 'bytí ve'. Rozmanitost takových způsobů 'bytí ve' lze naznačit výčtem příkladů: mít s něčím co dělat, něco zhotovovat, něco zařizovat a o něco pečovat, něco používat, od něčeho upustit a nechat si něco ujit, něco podnikat, prosazovat, zjišťovat, na něco se ptát, o něčem uvažovat, hovořit, něco určovat atd. Tyto způsoby 'bytí ve' jsou všechny téhož bytostného druhu, který budeme v dalším ještě podrobněji charakterizovat a který nazveme *obstarávání*. Ke způsobům obstarávání patří i *deficitní* mody jako nechat něco být, něco zanedbat, od něčeho upustit, zůstat v klidu, všechny mody typu „už jen...“ vzhledem k možnostem obstarávání. Název „obstarávání“ si zprvu podružuje svůj předvědecký význam a znamená asi tolik jako: něco provést, vyřídít, „být s něčím hotov“. Tento výraz může znamenat: něco si obstarat ve smyslu „něco si pořídit“. Dále sem patří i charakteristický obrat: mám starost, že se ta věc nezdaří. „Mít starost“ zde znamená asi tolik, co mít obavu. Oproti těmto předvědeckým, ontickým významům budeme výraz „obstarávání“ používat v našem zkoumání jako ontologický termín (existenciál) k označení bytí jistého možného 'bytí ve světě'. Tento název nebyl zvolen proto, že pobyt je snad [77] přede-

vším a ve značném rozsahu hospodařící a „praktický“, nýbrž proto, že samo bytí pobyty máme ožrejmít jako *starost*. I tento výraz je nutno chápat jako ontologický strukturální pojem (viz kap. 6 tohoto oddílu). Nemá nic společného s „trampotami“, „zasmaušilostí“ a „životními starostmi“, s kterými se onticky setkáme u každého pobyty. To vše, právě tak jako „bezstarostnost“ a „veselost“, je onticky možné jedině proto, poněvadž pobyty – chápáno *ontologicky* – je starost. Poněvadž k pobyty bytostně patří 'byť ve světě', je jeho bytí k světu bytostně obstarávání.¹

Podle toho, co bylo řečeno, není 'byť ve' žádná „vlastnost“, kterou pobyty občas má, občas také nemá, bez které by mohl *byť* stejně dobře jako s ní. Není to tak, že člověk „jest“ a kromě toho má ještě nějaký bytostný vztah ke „světu“, který si příležitostně přibírá. Pobyty nikdy není jsoucno, které je „zprvu“ jaksi bez 'byť ve' a které občas z rozmaru naváže „poměr“ ke světu. Takové navazování poměru ke světu je možné jedině proto, *poněvadž* pobyty jakožto 'byť ve světě' je tak, jak je. Tato bytostná struktura nevzniká teprve tím, že kromě jsoucna, jež má charakter pobyty, vyskytuje se ještě jiné jsoucno, které se s ním setkává. „Setkávat se“ může toto jiné jsoucno „s“ pobytem jen tenkrát, jestliže je vůbec schopno samo od sebe se ukazovat ve světě.

V dnešní době hojně užívaný obrat „člověk má svoje prostředí, okolí“, neříká ontologicky nic, pokud zůstává neurčeno toto „mít“. „Mít“ je co do své možnosti fundováno v existenciální struktuře 'byť ve'. Jako jsoucno, které je bytostně tímto způsobem, může pobyty výslovně odkrývat jsoucno, s kterým se ve svém okolí setkává, může o něm vědět, může s ním disponovat, může *mít* „svět“. Onticky triviální obrat „mít svoje okolí, mít svůj svět“ je ontologicky problémem. K tomu, aby jej bylo možno řešit, není třeba nic jiného, [78] než určit napřed ontologicky dostatečně bytí pobyty. Je-li tato bytostná struktura používána v biologii – především opět počínaje K. E. v. Baerem –, neznamená to ještě, že je možno z jejího filosofického užití usuzovat na „biologismus“. Neboť ani biologie nemůže tuto strukturu jako pozitívni věda nikdy nalézt a určit – musí

¹ a 'Byť člověkem' a 'byť tu' je zde ztotožněno.

ji předpokládat a stále používat.¹ A tuto strukturu samu lze filosoficky explikovat jako apriori tematického předmětu biologie jen tenkrát, je-li napřed pojata jako struktura pobyty. Teprve na základě takto pojaté ontologické struktury lze privativním postupem apriorně vymezit bytostnou strukturu „života“. Onticky právě tak jako ontologicky má 'byť ve světě' jakožto obstarávání přednost. V analytice pobyty bude tato struktura předmětem klíčové interpretace.

Nepohybují se však dosavadní určování této bytostné struktury výhradně v negativních výpovědích? Stále jen slyšíme, co toto údajně tak fundamentální 'byť ve' *není*. Je tomu tak. Ale tato preva-ha negativní charakteristiky není náhodná. Taková charakteristika spíše sama ohlašuje svéráznost tohoto fenoménu a je tak v jistém původním, fenoménu samému přiměřeném smyslu pozitivní. Fenomenologické vykazání 'byť ve světě' má charakter odstraňování toho, čím je tento fenomén zacloňen a překryt, *poněvadž* v každém pobyty je tento fenomén již jistým způsobem sám „viděn“. A je tomu tak proto, *poněvadž* představuje jistou základní strukturu pobyty, neboť pobyty je svým bytím již vždy pro své porozumění bytí odemčen. Ale právě tak bývá tento fenomén většinou vždy již zásadně nepochopen nebo ontologicky nedostatečně vyložen.² Avšak toto 'jistým způsobem vidět a [79] přece většinou chápat nesprávně' nemá svůj základ v ničem jiném, než v této bytostné struktuře pobyty samé, v souladu s níž pobyty sobě samému – a tzn. i svému 'byť ve světě' – rozumí ontologicky zprvu z *toho* jsoucna a jeho bytí, kterým sám *není*, s kterým se však „uvnitř“ svého světa setkává.³

V pobyty samém a pobyty samému je tato bytostná struktura vždy již nějak známa. Má-li pak být poznána, bere si *poznávání*, jež je v tomto úkolu výslovné, právě *sebe sama* – jakožto poznávání světa – za exemplární případ vztahu „duše“ ke světu. Poznávání světa (poetv) příp. oslovování a vyslovování „světa“ (λόγος) funguje pak proto jako primární modus 'byť ve světě', aniž by toto 'byť ve

¹ a Máme tu vůbec právo mluvit o „světě“? Pouze okolí, které je dáno! Tomuto „dáno“ odpovídá „mít“. 'Byť tu' nemůže nikdy „mít“ svět.

² b Ovšem! Vždyť co se týče bytí, *není* přece vůbec!

³ a vysvětlení zpětným odrazem

světě' bylo pochopeno jako takové. Poněvadž však zůstává tato bytostná struktura ontologicky nepřístupná, a přece je onticky zakoušena jako „vztah“ mezi jsoincem (svět) a jsoincem (duše), a poněvadž bytí zprvu rozumíme tak, že se ontologicky opíráme o jsoincem jako jsoincem nitrosvětské, pokoušíme se pojmut vztah mezi těmito jsoincem na základě tohoto nitrosvětského jsoincem a ve smyslu jeho bytí, tzn. jako výskyt. Přestože je 'bytí ve světě' předfenomenologicky zakoušeno a známo, způsobuje tento ontologicky nepřiměřený výklad, že je *nevidíme*. Tato pobytová struktura je dnes známa už jen – a to jako něco samozřejmého – v té podobě, jakou jí dal tento nepřiměřený výklad. A jako taková se pak stává „evidentním“ východiskem pro řešení problémů teorie poznání nebo „metafyziky“ poznání. Neboť co je samozřejmější, než že se „subjekt“ vztahuje k „objektu“ a naopak? Tento „subjekt-objektový vztah“ se musí předpokládat. Je to však předpoklad, který – i když ve své fakticitě nedotknutelný – je přece právě proto vpravdě osudný, jestliže jeho ontologická nutnost a především jeho ontologický smysl jsou ponechány v temnotě. [80]

Poněvadž fenomén 'bytí ve' je většinou exemplárně zastupován výlučně poznáním světa, a to nejen v teorii poznání – neboť praktické chování je chápáno jako chování „neteoretické“ a „ateoretické“, a poněvadž porozumění jeho nejvlastnějšímu způsobu bytí je tímto přednostním postavením poznání sváděno na scestí, bude třeba vypracovat ještě ostřeji 'bytí ve světě' s ohledem na poznání světa, a toto poznání samo ožřejmit jako existenciální „modalitu“ 'bytí ve'.

§ 13. Exemplifikace 'bytí ve' pomocí fundovaného modu. Poznání světa

Je-li 'bytí ve světě' základní struktura pobytu, v níž se pobyt pohybuje nejenom vůbec, nýbrž obzvláště v modu každodennosti, musí o něm také vždy již mít ontickou zkušenost. Jeho naprostá zahalenost by byla nepochopitelná, zvláště když k pobytu patří porozumění svému vlastnímu bytí, ať už jakkoliv neurčité. Jakmile však byl „fe-

nomén poznání světa“ sám uchopen, dostalo se mu již také jistého „vnějškového“, formálního výkladu. Známkou takového výkladu je ještě dnes běžné pojetí poznání jako „vztahu mezi subjektem a objektem“, které je právě tak „pravdivé“ jako prázdné. Nesmíme se však domnívat, že subjekt a objekt se snad kryjí s pobyttem a světem.¹

I kdybychom však chtěli 'bytí ve' ontologicky primárně určovat z *poznávajícího* 'bytí ve světě', i tehdy by bylo především nutno podat fenomenální charakteristiku poznání jako nějakého bytí ve světě a ke světu. Když tento bytostný vztah reflektujeme, je zprvu dáno jisté jsoincem, zvané příroda, jako to, co je poznáváno. [81] Na tomto jsoincem nelze poznání samo nikde najít. Pokud poznání vůbec „jest“, patří jediné jsoincem, které poznává. Ale ani na tomto jsoincem na věci zvané člověk, není poznání něčím, co by se na něm jen tak vyskytovalo. V žádném případě je nelze konstatovat tak vnějškově, jako třeba tělesné vlastnosti. Pokud tedy poznání patří k tomuto jsoincem, ale není jeho vnějškovou uzpůsobeností, pak musí být „uvnitř“. A čím jednoznačnější nyní trváme na tom, že poznání je prvotně a vlastně „uvnitř“, ba že dokonce nemá vůbec nic společného se způsobem bytí fyzického a psychického jsoincem, tím bezpředsudněji se domníváme postupovat v otázce po podstatě poznání a při vyjasňování vztahu mezi subjektem a objektem. Neboť teprve teď může vzniknout problém, totiž tato otázka: jak se tento poznávající subjekt dostane ze své vnitřní „sféry“ ven do nějaké „jiné a vnější“, jak může mít poznání vůbec nějaký předmět, jak musí být tento předmět sám myšlen, aby jej nakonec subjekt mohl poznávat, aniž by se musel odvážit skoku do nějaké jiné sféry? Při tomto rozmanitě obměňovaném východisku chybí však veskrze otázka po způsobu bytí tohoto poznávajícího subjektu, jehož způsob bytí je přece stále, i když nikoli explicitně, součástí tématu, jakmile jde o poznávání, které tento subjekt provádí. Jsme sice pokaždé ujišťováni, že nitro a „vnitřní sféra“ subjektu určité nejsou myšleny jako nějaká „schránka“ nebo „pouzdro“. Co však toto „nitro“ imanence, v němž je poznání prvotně obsaženo, pozitivně znamená a jak je ten-

¹ Ovšemže ne! Tak málo, že i tohle odmítní je osudné už tím, že ty věci staví se vedle sebe.

to bytostný charakter poznávání, totiž „být uvnitř“, zakotven ve způsobu bytí subjektu, o tom se mlčí. Ať už se však tato vnitřní sféra vykládá jakkoliv – jakmile položíme otázku, jak se poznání dostane z této sféry „ven“ a jak získá „transcendenci“, vyjde najevo, že toto poznávání shledáváme problematickým, aniž bychom napřed ujasnili, [82] co toto poznávání, které nám dává takové hádanky, vůbec je a jak je.

Při takovém výhledu jsme slepi vůči tomu, co je i v nejzřejmější tematizaci fenoménu poznání již implicitně obsaženo: poznání je bytostný modus pobytu jako 'bytí ve světě', je v této bytostné struktuře onticky fundováno. Proti tomuto poukazu na fenomenální zjištění, že *poznání je jistý způsob 'bytí ve světě'*, mohl by někdo namítnout: takovouto interpretaci poznání je ale přece problém poznání zlikvidován; na co se pak máme ještě ptát, jestliže *předpokládáme*, že poznání už u svého světa je, zatímco jej má přece v transcendentování subjektu teprve dosáhnout? Odhlédneme-li od toho, že ve formulaci této otázky se opět objevuje fenomenálně nevykázané, konstruktivní „stanovisko“, musíme se ptát: jaká instance tedy rozhoduje o tom, *zda a v jakém smyslu* má existovat problém poznání, ne-li fenomenálně samotného poznání a způsob bytí toho, kdo poznává?

Zeptáme-li se nyní, co se ukazuje na fenoménu poznání samého, je třeba konstatovat, že poznání samo je předchůdně zakotveno v tom, že 'již jsme u světa', což bytostně konstituuje bytí pobytu. Prvotně není toto 'již být u' jenom nějakým strnulým zíráním na čistě výskytové jsoucno. 'Bytí ve světě' jako obstarávání je v *zajetí* obstarávaného světa. Aby bylo možné poznání jako nazírající určování něčeho, co se vyskytuje, musí zde být napřed jistá *deficience* toho, jak při obstarávání 'máme co dělat' se světem. Tím, že se zdříme veškerého zařizování, manipulování atp., soustředí se obstarávání do nyní již jediného zbylého modu 'bytí ve', do 'už jen prodlévání u...'. Na *základě* tohoto způsobu bytí k světu, který nás nechává setkávat se s nitrosvětsky přicházejícím jsoucnem už čistě jenom co se týče jeho *vzhledu* (εἶδος), a *jakožto* modus tohoto způsobu bytí, je možné, abychom na to, s čím se takto setkáváme, [83] výslovně pohlíželi.

¹ Na základě 'odhlížení od' nevzniká ještě pohlížení – to má svůj vlastní původ

Toto pohlížení znamená vždycky zaměřit se určitým způsobem na..., vzít si to, co se vyskytuje, na mušku. Ze jsoucna, s nímž se setkává, bere si takové pohlížení již předem jisté „hledisko“, a přechází do konce do modu samostatného zdržování se u nitrosvětského jsoucna. V takovém „zdržování se u“ – které je zdržením se každé manipulace a používání – uskutečňuje se *pojímání* toho, co se vyskytuje. Toto *pojímání* probíhá tím způsobem, že *oslovujeme* a *vyslovujeme* něco jako něco. Na půdě tohoto *vykládu* v nejšířším smyslu stává se *pojímání určováním*. Co jsme takto pojali a určili, lze vyslovit ve větech a jako takto *vyslovené* podržet a uchovat. Toto *pojímající* podržování výpovědi o... je samo způsob 'bytí ve světě' a nesmí být interpretováno jako nějaký „postup“, kterým si subjekt o něčem zjednává představy, jež jako takto osvojené zůstávají uschovány „uvnitř“ a vzhledem k nimž pak může příležitostně vzniknout otázka, jak se „shodují“ se skutečností.

Tím, že se zaměřuje na... a tím, že chápe, nevychází pobyt snad teprve ven ze své vnitřní sféry, do níž je původně uzavřen, nýbrž jeho primárním způsobem bytí je být vždycky již „venku“ u některého ze jsoucna, s kterými se setkává ve svém vždy již odkrytém světě. A toto určující zdržování se u poznávaného jsoucna neznamená, že snad pobyt svoji vnitřní sféru opustil, nýbrž i ve svém „bytí venku“ u předmětu, je pobyt ve správně pochopeném smyslu „uvnitř“, tzn. je to on sám jako 'bytí ve světě', které poznává. A opět, *pojímání* poznatku neznamená, že se chápající 'vykročení ven' vrací se získanou kořistí do „skryše“ vědomí, nýbrž [84] i v *pojímání*, uchovávání a *podržování zůstává* poznávající pobyt *jako pobyt venku*. Když o nějakých bytostných souvislostech jsoucna „pouze“ vím, když si je „jen“ představuji, když na ně „jenom myslím“, nejsem u jsoucna venku ve světě o nic méně než tehdy, když je *originárně* uchopuji. Dokonce i zapominání, kdy každý bytostný vztah k tomu, co jsem dříve poznal, zdánlivě vyhasl, je třeba pochopit *jako jistou modifikaci původního 'bytí ve'*, stejně tak jako všechn klam a omyl.

a odhlížení je jeho nutným následkem; nazírání má svou vlastní původnost. Pohled na εἶδος vyžaduje něco jiného.

Nastíněná fundamentální souvislost modů 'bytí ve světě', které jsou konstitutivní pro poznávání světa, nám zřetelně ukazuje: poznávacím získává pobyt nový *bytostný postoj* ke světu vždy již v pobytu odkrytému. Tato nová bytostná možnost se může rozrůst k jistě samostatnosti, stát se úkolem a v podobě vědy se ujímat v 'bytí ve světě' vedoucí úlohy. Poznání *nevytváří* však ani nějaké prvotní „commercium“ subjektu se světem, ani *nevzniká* působením světa na subjekt. Poznání je v 'bytí ve světě' fundovaný modus pobytu. Jako základní struktura tudíž 'bytí ve světě' vyžaduje, aby jeho interpretace *předcházela*. [85]

Kapitola třetí SVĚTSKOST SVĚTA

§ 14. *Idea světskosti světa vůbec*

63

'Bytí ve světě' máme nejprve ukázat s ohledem na strukturální moment „svět“. Zvládnout tento úkol zdá se být lehké a tak triviální, že se leckdo stále ještě domnívá, že je možno si tuto námahu ušetřit. Co asi znamená popsat „svět“ jako fenomén? Nechat vidět, co za „jsoucno“ se uvnitř světa ukazuje. První, co přitom uděláme, je, že začneme vypočítávat, co je „ve“ světě: domy, stromy, lidé, hory, hvězdy. Můžeme *vyličít*, jak toto jsoucno „vypadá“, a *vyprávět*, co se s ním a na něm děje. Ale je zřejmé, že takový „podnik“ je záležitost předfemenologická a že fenomenologicky nemůže být vůbec relevantní. Popis ulpívá na jsoucnu. Je ontický. My však přece hledáme bytí. „Fenomén“ ve fenomenologickém smyslu byl formálně určen jako to, co se ukazuje jako bytí a jeho struktura.

Popsat fenomenologicky „svět“ bude tudíž znamenat: ukázat bytí jsoucna vyskytujícího se uvnitř světa a fixovat je kategoriálními pojmy. Jsoucno uvnitř světa jsou věci: věci přírodní a věci s charakterem „hodnoty“. Problémem se stane jejich věcnost; a pokud se věcnost druhých buduje na věcnosti prvních, je primárním tématem bytí věci přírodních, příroda jako taková. Všezakládající charakter bytí přírodních věcí, substancí, je substancialita. Co je jejím ontologickým smyslem? – Tím jsme dali otázkám našeho zkoumání určitý jednoznačný směr. [86]

Ale ptáme se tím ontologicky na „svět“? Naznačená problematika je bezpochyby ontologická. Avšak i kdyby se této ontologii podařila sebečistší explikace bytí přírody, která by vyhovovala základním výpovědím, jež o tomto jsoucnu poskytuje matematická přírodověda, nikdy nepostihne fenomén „světa“. Příroda sama je jsoucno, kterým se setkáváme uvnitř světa a které různými způsoby v různých stupních odkrýváme.

Nemáme se tedy raději přidržet jsoucna, u kterého se pobyt přede vším a většinou zdržuje, totiž věci s charakterem „hodno-